

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1412

מסכת חולין מ"ה-נ"א ♦ זבים א', ו' - ב', ג'

בס"ד, כ"ט סיון תשפ"ו

השבוע בגליון

- ♦ "אינה מיכל אכל" - המשפט החוזר ונשנה במאות תשובות הלכתיות
- ♦ צד הכלה ביקש לבטל את השידוך - החתן אינו 'מיוחס'
- ♦ אסור לך להזיק את החפץ שלך!
- ♦ לקוח שהשתמש בחפץ לצרכים מוזרים, יפצה את המוכר

- ♦ בשר 'גלאט' - תלך, ובשר 'כשר' רוב הבהמות נפסלות מ'סירכה'
- ♦ עדותו של ה"כף החיים" על מקור השם 'גלאט'
- ♦ בדיקת הריאה בתוך מים
- ♦ רוב ה'סירכות' אינן 'טריפות', ואנו מחמירים מספק!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

שומרי מצוותיה

גוי **סמוק צואר** עמד בפתחה של חנות הכלים וטפח על הדלפק בזעם, תוך שהוא מסנון: "היה לא תהיה!". בתגובה, נשמע חלושות קולה של בת ישראל כשרה שהצביעה על כך פשוט למראה שעמד בפנית החנות ואמרה נחרצות: "מחירו של הכד הוא לא פחות ממאה זלוטי".

הויכוח העירני משך את תשומת ליבם של העוברים ושבים שנהנו לראות את חושה המסחרי המפוח של הנערה הצעירה, כיצד אומרת היא לקונה את מחיר הכד ולאחר מכן נפנית לעניינה כאילו אין היא מעוניינת כלל שיקנה אותו.

הקונה הזועם פנה אל קהל הסקרנים שהתאסף בפתח החנות ושירתו אותו במתרחש: "אני מבקש לקנות את כד הנחושת הפשוט הזה שמחירו אינו עולה לכל היותר על חצי זלוטי, והיא ברוב חוצפתה מהינה לבקש עבורו **מאה זלוטי**". "אין זאת אלא שהשתבשה עליה דעתה" ניסו להרגיעו כמה משועממים תוך שהם נדים בראשם לעבר החנות. "שוב מאוחר יותר, אני מכיר את הוריה בעלי החנות, הם יתנו לך את הכד במחירו הסביר" הוסיף אחד מהם.

הגוי נכנס אל החנות, הניף אל על את הכד הזעיר והראה לכל הנוכחים את המחיר הרשום בתחתיתו "רבע זלוטי, הלא קנז" פנה אל הנערה, והיא בשלה: "אדוני הנכבד, מאה זלוטי, לא פחות אפילו לא בתשעים ותשע זלוטי אמכור לך אותו".

משנאש הגוי מהויכוחים עם הזבנית הררה בלבו: "לדה זו משוגעת היא, אחזור בעוד שעה כשהוריה יהיו בחנות ואקנה את הכד במחיר המתאים". הנערה מצידה פנתה אל פינת החנות וכססידור בידיה עמדה והתפללה תפילת **מנחה של שבת**.

טעות היתה בידו של קוסטנטין הגוי. הנערה לא היתה משוגעת כלל, היה זה תוצאה של החינוך אותו קיבלה בבית הספר. הוריה, יהודים שלא שמרו

דף מו/ב הני תרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקה

בשר 'גלאט' - תלך, ובשר 'כשר'

סוגייתנו היא המקור להלכות ריאה. הרחבנו במאמרים קודמים בחיוב בדיקת הריאה. בדיקה זו כוללת פרטים רבים מאד המבוארים ב"שולחן ערוך" (יו"ד סימן ל"ט), ועתה נעמוד על שורש הדברים. במאמר הנוכחי נפנה את אלומת "מאורות" אל הריאה, ובמאמר שלאחריו נפלוש לתוכה.

חנויות בשר המבקשות למשוך אליהן לקוחות יהודים יראי שמים, מקפידות להדגיש בפרסומיהן כי הן משווקות בשר "גלאט", ולא בשר 'כשר' בלבד. במאמר הבא נברר, כיצד תתכן חלוקה בין בשר 'גלאט' לבשר 'כשר'. הלא הדעת נותנת, כי בשר שהפוסקים מצאוהו ראוי לאכילה, יאכלוהו ענווים וישבעו, ובשר שאינו כזה, לא ימצא את מקומו על שולחנו של יהודי. מה, איפוא, מקור החלוקה בין בשר 'גלאט' לבשר 'כשר', ובכלל, מהו מקור השם 'גלאט' - חלק **רוב הבהמות נפסלות מ'סירכה'**: רוב הבהמות הנפסלות על ידי הבודקים מחמת "טריפ"ה", הן בהמות שנמצאה בהן 'סירכה', שהיא ריר היוצא מן הקרום העוטף את הריאה, ובמקרים מסויימים המוגדרים היטב בהלכה, ריאה בעלת סירכה - "טריפה" היא, משום שהיא מעידה על נקב המצוי תחתיה, או שבהתנתקה היא יוצרת נקב [בכך נחלקו רש"י ובעלי התוספות, כפי שיבואר במאמר "רוב ה'סירכות' אינן 'טריפות', ואנו מחמירים מספק!"] להלן.

מחלוקת המחבר והרמ"א: מרן רבי יוסף קארו ("שולחן ערוך" יו"ד סימן ל"ט סעיף י"י) הורה להלכה, כי כל סירכה, אף הדקה ביותר, כהגדרתו: "דקה כחוט השערה", הרי היא 'סירכה' שיש להטריף את הבהמה בעטיה. ברם, הרמ"א (שם סעיף י"ג) כתב, כי יש מתירים למשש את ה'סירכות' כדי לעמוד על טיבן. כלומר, בניגוד לדעת "שולחן ערוך" הפוסל כל סירכה, הם טוענים כי ניתן לבדוק את ה'סירכה ולסווגה, האם היא 'סירכה' המטריפה את הבהמה אם לאו.

מחלוקת זו, של המחבר והרמ"א, היא ההבדל הבולט בין השחיטה של בני עדות ספרד לבין השחיטה של בני עדות אשכנז. אמנם, פסקו של הרמ"א לא התפשט בכל קהילות אשכנז. כך נמצא את השל"ה (שער האותיות, הובא ב"באר היטב" שם, ס"ק ל') מתבטא בחריפות: "לבלתי שמוע אל המנהג הרע הזה... ואתם בני... הנני מצוה אתכם שלא תאכלו בשר הנכשר מהמיעוץ במקום שהסירכה היתה מטריפה מצד הדין, ולא תקנו בשר מהטבח עד שתדרשו את זה, ויושבי ארץ ישראל וכל תפוצות ישראל היושבים במלכות התוגרמא מטריפים".

עדותו של ה"כף החיים" על מקור השם 'גלאט': בשר "גלאט" הוא, איפוא, בשר תלך, חלק מסרכות. על הפיצול בין שני סוגי הבשר, ה'כשר' וה'גלאט', מעיד בעל ה"כף החיים" (שם, אות רכ"ב): "ומנהג האשכנזים אשר בעיר קדשנו ירושת"ו נוהגים להקל... אלא שעושים גם כן שני מיני בשר. הניתר במישוש ומיעוץ כותבים עליו כשר, וכשתהיה ריאה נקיה בלא סרכות כותבין עליו גלאט... חלק בלי סרכות כדי שיקנו ממנו החסידים והיראים המחמירים לעשות אליבא דכולי עלמא".

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד גמזו** ז"ל בן ר' אלחנן זאב ז"ל נלב"ע ג' בתמוז

ומרת **אסתא גמזו** ע"ה בת ר' פנחס ז"ל נלב"ע כ"ו בסיון תנצב"ה

הנוצחו ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

בדיקת הריאה בתוך מים: מעניין לציין, כי מלבד אפשרות בדיקת הסירכה על ידי מישושה ומיעוכה, מוזכרת בפוסקים שיטה נוספת, על ידי קילוף הסירכה מן הריאה והכנסת הריאה לתוך מים כדי לבדוק אם אור מבבעב מן המקום שבו היתה סירכה. צורת בדיקה זו מוזכרת בגמרא (מח/א) אך לא לגבי סירכות המטריפות, ובעל "אדרת אליהו" (שם, י"ד אליהו" אות מ"ג) יוצא חוצץ נגד בדיקה זו בסירכות, תוך שהוא מציין, כי שוחט פראגי אלים הנהיג בדיקה זו בסירכות, ו"בתחלת המנהג הרע הזה היה רעש גדול בין חכמי הדור והסכימו להעביר אותו שוחט, אבל הצליח מעשה שטן והחזירו אותו". מאידך, בספר "מקור חיים" (הלי טריפות סימן ל"א סעיף צ"ו) בו מובאים מנהגי תימן כותב, כי כך הוא מנהגם הקדום בכל הקהילות בתימן, וכי כן קיבלו מהרמב"ם להקל בזה, משום הפסד ממון (ועיין "פתחי תשובה" ס"ק י"ד בשם ה"תפארת צבי" וה"חתם סופר").

במאמר זה התוודענו באופן כללי לסירכות, אשר מקור דינן בסוגייתנו העוסקת בהן בהרחבה, ולמחלוקת הקוטבית בין ה"שולחן ערוך" לרמ"א. במאמר הבא נתמקד בשאלה, האם כל "סירכה" היא "טריפה".

דף מו/ב הני תרתי אונזי דסריכן להדדי לית להו בדיקה

רוב ה'סירכות' אינן "טריפות", ואנו מחמירים מספק!

הריאה מחולקת לחמש אונות, כפי שמסביר הרמב"ם (הלי שחיטה פ"ח הלי א'): "וחמש אונות יש לריאה. כשיתלה אותה אדם בידו ופני ריאה כנגד פניו, שלש מן הימין, ושתיים מן השמאל". בגמרתנו מבואר, כי סירכה היוצאת מאונה של הריאה לאונה הסמוכה לה, אינה "טריפה". הסירכה הגורמת להטרפת הבהמה, היא סירכה היוצאת מאונה אחת ודבוקה באונה שאינה סמוכה לה.

רש"י - 'סירכה' תוצאה של נקב: לדעת רש"י (ד"ה "היינו") הסירכה היא תוצאה של נקב בריאה, אשר דרכו יצאו נוזלים שהתקשרו והפכו לריר. אף על פי שכעת הסירכה סותמת את הנקב, היא עלולה להסתבך באונות אחרות, או בסרכות אחרות ולהנתק מן הריאה, ואז הנקב ישוב ויפתח. העולה מדבריו, לכאורה, כי כל סירכה סותמת נקב. על הסרכות הקבועות, שלא יפלו לעולם, ניתן לסמוך, אך לא ניתן לסמוך על הסרכות הארעיות.

מדוע ריאות הבהמה אינן נקובות ככברה? התמיהה המתבקשת מאליה היא, כי אם אמנם כל סירכה מקורה בנקב שנוצר בדופן הריאה, היא אומר, שהריאה מנוקבת ככברה, שהרי ברוב הבהמות יש סירכות לרוב. דא עקא, שכאשר בודקים את הריאה עצמה, בדרך כלל אין מוצאים בה נקבים. מדוע? כיצד יתכן שאין מוצאים נקבים בתהליך התהוות, היינו: נקב שנוצר ועדיין לא נסתם על ידי סירכה, וכי בו ברגע שהנקב נוצר הוא נסתם על ידי סירכה?

החמרה מחמת הספק: ה"ערוך השולחן" (יו"ד סימן ל"ט סעיף כ"ב, כ"ג) עומד על שאלה זו והוא מבאר, כי למען האמת, רוב הסרכות אינן סרכות שיצאו מנקב בדופן הריאה, אלא הן "רירין בעלמא" המופרשים מדופן הריאה, "ואנחנו, כל מה שאנו רואים אין בנו בקיאות להפריש בין סרכה ודאית לאינה ודאית או שאינה סרכה כלל, ומכל מקום, סרכות אמיתיות שהן מפני נקב, מועטים המה". נמצאנו למדים, כי הסרכות שמפניהן אנו כה חוששים, אכן אינן רווחות, אך מחמת הספק עלינו להטריף בהמה שהתגלתה בה סרכה ואיננו מצליחים לזהות אם סירכה אמיתית היא, מחמת נקב, או שהיא ריר המופרש מן הריאה בלבד.

תוספות - ה'סירכה' תגרום נקב בהתנתקותה: לדעת בעלי התוספות (ד"ה "היינו"), ה'סירכה' אינה מעידה על נקב בדופן הריאה, אך כאשר ה'סירכה' תנתק מן הריאה, עלול להיווצר נקב בריאה עקב הניתוק, ולפיכך, לפנינו בהמה שכעת אינה "טריפה", אך גורם הטרפתה בעתיד נעוץ בה כבר עתה, ומשכך, הרי היא "טריפה".

שיטתם של בעלי התוספות נזקקת גם היא לביאור הנפלא של בעל ה"ערוך השולחן". הגע עצמך. בהמה שלצווארה כרוכה פצצה מתקתקת שתתפוצץ בעוד שעה ותהרגנה, "טריפה" היא? חלילה וחס. היא בריאה, שלמה וכשרה, אלא שאנו יכולים לצפות את העתיד, שהיא תמות. כמו כן, סירכה זו התלויה בדופן ריאתה ומאיימת על חייה בהתנתקותה, עדיין לא פעלה את פעולתה, הריאה עדיין שלמה. מדוע, איפוא, יש להחשיב בהמה זו כ"טריפה" כעת?

ה"ערוך השולחן" מבאר, כי אנו חוששים, שהסירכה החלה להתנתק מן הריאה, והנקב בדופן הריאה כבר נוצר, אלא שהוא נסתם לעת עתה על ידי ריר או סירכה שיצאה מן הריאה. אך הנקב כבר קיים והבהמה "טריפה" כעת חיה [עיין שם שיש מן הראשונים שכתבו להדיא, כי אף על פי שלא התנתקה הסירכה מן הריאה, "טריפה" היא, משום שהסירכה היא כמחלה על גופה וסופה למות].

תורה ומצוות היו, אולם משנודע להם שבעיירתם בריסק- עומד להיפתח בית ספר, רשמו אותה אליו, למרות היותו בית ספר אורתודוקסי "בית יעקב" וחשבו לעצמם "נו מילא שתלמד אצל החשוכים, העיקר שתעשה משהוא", וכשנפלה ההחלטה הוסיפה האם ואמרה לבעלה "ביני לבינך, אולי גם תהיה יותר מתורבתת עקב החינוך האיכותי".

מעולם לא חלמו על התוצאות שיעלו להם מצעד זה. הבת "תפסה את העסק בריצנות" ובגיל ההתבגרות החליטה, "אני שומרת מצוות". באותה שבת בה אנו עוסקים, נסעו הוריה למרחצאות ואמרו לה "טויבעלה הבוקר את מנהלת את החנות במקומנו". הילדה לא יכלה לסרב להוריה וגמרה בליבה "אפתח את החנות, אך מאומה לא אמכור ויהי מה".

משום מה היה נראה שקוסטנטין החליט שהוא דווקא יכריחה למכור נגד רצונה. כל שעה שעתיים נכנס הוא אל החנות ושאל: "הוריך עדיין לא הגיעו?" והיא בפרצוף תמים ענתה: "לא, לצערי לא". והוסיפה ואמרה לגוי העקשן "לא תקבל את העציץ בפחות ממאה זלוטי", יודעת היא ש"רצון הבורא קודם לרצון ההורים", ומשתדלת היא לעשות זאת בחכמה.

חמתו של קוסטנטין בערה בו "וכי מי לימד את היהודונת להתחצץ כל כך". הוא ניסה בשידולים רכים ובצעקות רמות והילדה בשלה "הכד קטן והמחיר גדול" לא תקבלו בפחות ממאה זלוטי טבין ותקילין!

כך חלפה לה השבת כשבכל שעה הגוי מעלה על פניו סבר פנים נעימות, נכנס אל החנות ומשתדל לשכנע את המוכרת למכור ויוצא עצבני וכעוס.

הנערה פסעה שלש פסיעות לאחוריה וסיימה בדביקות בתפילת "עלינו לשבח". לאחר שעה קלה, משנצו הכוכבים בשמים, הופיעו בפתח החנות הוריה המדושנים של "טויבעלה" שחזרו מהדאצ'ה, והנה שומעים הם משפטים מוזרים שמשמיע גוי העומד מול דלפק חנותם. האב היסה את ילדיו והמשפחה כולה עשתה אוזניה כאפרכסת. "אומר לך את האמת" אמר הגוי, "בניתי בית חדש, ריהטתי את הסלון ברוב פאר והדר, והבוקר, הבוקר כשעברתי ליד החנות ראיתי את הכד שבדיוק מתאים לשולחן הסלוני הנמוך העומד ליד מכתבתי הסלונית, או אז החלטתי כי

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
 מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל
 הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חיינם התקשר עכשיו: *3764

כד זה יהיה שלי. אין אני רגיל לוותר על החלטותי" נאנח קוסטנטין, ומשום כך אכנע לדרישתך המופרזת. הביאי את כד הנחושת הפשוט ואשלם לך תמורתו מאה זולטי כדברך".

תדהמת ההורים גברה כשראו את בתם אורזת את הכד השווה חצי זלוטי, אותו כד ביש מזל שמתגלגל בחנותם ממדף למדף זה שנים רבות בלא שיש לו דורש, לא פעם אף שימש ככף אשפה קטן לימים מספר, ועתה נרכש הוא **"מאה זלוטי"** מאז אותו יום כשראו ההורים מהו שכר שמירת שבת, נפתח ליבם אט אט עד שהפכו לבעלי תשובה גמורים.

סיפור זה סיפר הגרי"ז סלוביצקי רבה של בריסק, בתשובה לאדם שהסתפק האם יש לעשות פעילות תורנית במקום שבקושי יש סיכוי שיבואו אנשים שכן רוב תושבי המקום אינם שומרי תורה ומצוות אכן, מסיים הרב ל.י. את סיפורו, אנשים רבים שאינם שומרי תורה ומצוות ולא היה ניתן להאמין שילמדו תורה, הצטרפו לשיעורים ושינו את אורח חייהם אט אט.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, טקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מט/א אוווא בזווא וריאה ידיה בארבעה

זנב של 'הרינג'

בגמרתנו נאמר שמחירו של אווז הוא זוז, אך מחירה של ריאתו הוא ארבעה זוזים, משום שהיא נמכרת בתוספת סממנים והאוכל אותה מטיב עם מאור עיניו.

מספרים, כי יהודי נסע ברכבת ועמו דגים מלוחים עטופים בנייר עיתון. לפתע, עצרה הרכבת עקב תקלה. אט אט, כל הנוסעים החלו לנבור בחפציהם ולמצוא דבר מה לעסוק בו, וגם מיידיענו פרס את הדגים והחל להכשירם לאכילה ולקצוץ את זנבותיהם.

מולו ישב איכר נבער, אנטישמי מובהק שלא חדל להטיח בו נאצות מתחילת הנסיעה.

מה אתה עושה? שאל האיכר.

- **קוצץ** את זנבות הדגים.

- **למה?**

היהודי ראה עם מי יש לו עסק, והשיב: זנבו של דג מלוח הוא החלק החשוב ביותר.

- **כאמת?**

- **אהה**, מי שאוכל אותו מחכים.

- **תן** לי בבקשה שתי זנבות.

שלשל לכיסי ארבעה רובל, ואתן לך את מבוקשך

האיכר בלע באחת זנב של הרינג ובעודו מתכוון להעלים את הזנב השני, הוא פנה בטרנויה אל היהודי: היתכן? דג שלם עולה רובל בודד, ואתה

מכרת לי זנב של דג בשתי רובל!!!!!!

- **טוב** מאד. אתה רואה, זנב אחד של הרינג וכבר

נהיית פיקח...

לעילוי נשמת

הר"ר **יעקב סלומון ז"ל**

ב"ר דוד ז"ל נלב"ע כ"ח סיון תשכ"ד

תנצב"ה

הנוצח על ידי ידידינו **דוד סלומון** הי"ו

יוצא איפוא, מסכם בעל ה"ערוך השולחן" (עפ"י הראשונים) כי הן לשיטת רש"י והן לשיטת בעלי התוספות, רוב הסרכות אינן גורמות ל"טריפה" ואנו מחמירים מחמת הספק בלבד. אם לדעת רש"י מאחר שרוב הסרכות הן רירים שלא יצאו מנקב, ואם לדעת התוספות משום שרירים אלו לא ינקבו את דופן הריאה בהינתקן ממנה, ורק סרכות אמיתיות המהודקות בה, ינקבו בהתנתקותם. מעתה, ניתן להבין היטב את שיטת הרמ"א, שהובאה במאמר הקודם, שניתן להקל בסירכה על ידי מישושה ומעיקתה, ואם נמצאה רכה ונימוחה, אינה סירכה. שכן, לא באנו לאסור סירכה זו אלא מחמת הספק, ועל כן הרמ"א הקל בה.

דלקת ריאות ברפתות: נסיים בהצצה קטנה לרפתות. הסירכות הנפוצות בבהמות נוצרות, בדרך כלל, מחמת דלקת ריאות. בזמן המחלה, קרום הריאה נעשה חדיר והריאה מפרישה חומרים על מנת ליצור רקמה חזקה יותר, לצורך החלמתה. סירכות אלו כה שכיחות, עד שכאשר אין מוצאים סירכות בריאת אדם, קיים חשד שהעדרותן נובע מגידול בבלוטת יותרת הכליות, האחראית על ההחלמה באיזורים הדלקתיים. כדי להמנע מסירכות ככל האפשר, הרפתנים משתדלים לטפל בכל תופעת הצטננות של הבהמות ("מזון כשר מן החי" ח"ג פ"ח).

דף מט/ב אינהו מיכל אכלי

"אינהו מיכל אכלי" - המשפט החוזר ונשנה במאות תשובות הלכתיות

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, הפנה בטובו את תשומת לבנו לדברי רב נחמן בסוגייתנו: "אינהו מיכל אכלי ולדידן מסתם נמי לא סתים".

בגמרתנו מבואר, כי אף על פי שבהמה שנמצא בה נקב במקומות מסויימים נחשבת "טריפה", אם נמצא נקב סתום על ידי חלב טהור, אינה "טריפה" והבהמה מותרת באכילה, משום שחלב טהור מתהדק אל הבשר וסותם את הנקב באופן מוחלט. בני ארץ ישראל היו אוכלים חלק מסויים של החלב שבני בבל נקטו, שהוא מן החלקים של החלב האסורים באכילה. על כך אומר רב נחמן, כי אף על פי שבני בבל אינם אוכלים חלק זה של החלב, מכל מקום, אם הוא סתם נקב בקיבה, הם רשאים לאכול את הבהמה ולא להחשיבה כ"טריפה", אף על פי שרק חלב טהור יכול לסתום את הנקב, והם הרי אינם אוכלים חלק זה של החלב, שכן, "אינהו מיכל אכלי ולדידן מסתם נמי לא סתים". כלומר, בני ארץ ישראל אוכלים חלק זה של החלב ולא יתכן שלנו, לבני בבל, הוא לא יהיה ראוי אפילו לסתימת חור שבקיבה.

הוראתו זו של רב נחמן חוזרת כחוט השני במאות רבות של תשובות הפוסקים לדורותיהם, כאשר הם מבקשים לומר, כי בדברים שיש מחלוקת לגביהם, ויש המתירים אותם ויש האוסרים אותם, אזי, גם האוסרים אינם מעניקים לדבר האסור את היחס החמור שהם מעניקים לדבר המוסכם על כולם שהוא אסור.

צד הכלה ביקש לבטל את השידוך - החתן אינו מיוחס: כך, נמצא את תלמידו של ה"חתם סופר" זצ"ל, הגאון רבי חיים סופר זצ"ל, בעל ה"מחנה חיים" (ח"ב אבן העזר סימן א') משתמש בביטוי זה, בסיפור סבוך שהובא להכרעתו. היה זה קשר שידוכים שעלה על שרטון בעקבות תגלית מדהימה שנחשפה. שתי משפחות מיוחסות באו בקשרי שידוכים, ולאחר תקופה התגלה, כי אבי החתן זנח את אשתו הראשונה בארץ רחוקה, ונשא את אשתו השנייה, אם החתן, על פניה. משפחת הכלה טענה, כי בכך הוא עבר על חרם דרבינו גרשום, שאסר לישא שתי נשים, וכי התנהגות זו יש בה כדי לפגום בייחוס של החתן, וממילא עומדת לרשותם האפשרות לבטל את קשר השידוכים כמקח טעות.

בעל ה"מחנה חיים" דן בארוכה במקרה שהובא לפניו, ולאחר שהוא טורח להדגיש כי עליהם לברר היטב את העובדות, הוסיף וכתב להם, כי "בעבירה אשר לא נתפשט בכל ישראל, כחרם דרבינו גרשום, שלא נתקבל בכל העולם, וגם יש אומרים שלא עשה כן מתחילה רק עד סוף אלף החמישי, אין זה נחשב פגם... כחכז"ל אינהו מיכל אכלו אנן מיסתם לא סתים". כוונת הדברים היא, כי אומנם, במקרים מסויימים ניתן להצדיק את ביטול השידוך כאשר מתברר שנעברו איסורי תורה. לא כן במקרה שלפנינו, מאחר שחרם זה אינו חל על כל קהילות ישראל (עיין "שולחן ערוך" אה"ע סימן א' סעיף ט'), אין להתייחס למי שעבר עליו כאל אדם שדבק "פגם" בו ובמשפחתו, שכן בלתי אפשרי שאותו מעשה שבקהילות מסויימות מותר לעשותו, במקומות אחרים יכתים משפחה ב"פגם".

דף נא/א בידוע ששלשה ימים קודם

אסור לך להזיק את החפץ שלך!

הלכות ממונות נידונות בהרחבה בסדר נזיקין, אותו סיימנו זה מכבר. ברם, בסוגייתנו טמונה הלכה חשובה ועקרונית בדיני ממונות, שיש לתת עליה את הדעת.

המכירה, כי שאלת ה"טריפה", השכיחה בלא מעט בהמות, מרחפת מעל העיסקה, ומשכך, ברור, כי לפני שהקונה פוגם את הבהמה, עליו לוודא כי היא אינה "טריפה" וכי העיסקה שרירה וקיימת. ואם הטיל בה מומים לפני שבדקה, אין הוא רשאי להעמיד פני תם ולהחזירה למוכר כשהיא פגומה מכל עבריה בטענה שלאחר מכן גילה שהיא "טריפה".

ברם, כאשר ננסה להבין הלכה זו לגבי הבד הפגום, נתקשה קמעא. שהנה, המוכר והקונה אינם מעלים בדעתם בשעת המכירה שהבד פגום. הקונה נטל עמו את הבד מתוך הבנה וידיעה ברורה כי שלו הוא, והוא נהג בו כפי שאדם נוהג בחפצים שלו. מה, איפוא, הבסיס להוראה זו, שאם הקונה גזר את הבד כדי לתפור ממנו בגד והתגלה בו פגם הוא פטור, ואם הוא השתמש בו להדלקת מדורת ל"ג בעומר עליו לפצות את המוכר על הפחתת ערך הבד.

ובכן, בעל "נתיבות המשפט" (שם ס"ק ה') מבאר, כי אף על פי שהמוכר והקונה אינם מעלים בדעתם שהבד פגום, מכל מקום, לשניהם ברור, שאם ולכשימצא בו מום, הקונה רשאי לבטל את המקח, ולהחזיר את החפץ לבעליו. באותה שעה שהקונה הנלהב עמד להצית את הבד על קברו של רבי שמעון, הוא ידע כי אין חזרה ממעשהו. ברגע זה, הוא מזיק את הבד של המוכר, אם יתברר שמקח טעות היה כאן, וממילא עליו לפצותו על נזק זה בבואו להחזיר את הבד הפגום [כדין מזיק שחייב גם בשוגג, עיין ב"ק כ"ו/ב ובתוס' שם כז/ב]. רק כאשר הוא משתמש בחפץ למטרה שלשמה נרכש, הוא זכאי ורשאי לבוא אל המוכר בידיים נקיות, להערים לפניו את גזירי הבד הזעירים, ולטעון "קניתי בד לתפירה, השתמשתי בו לצרכים שעליהם הצהרתי בפניך בשעת הרכישה, תראה איזה פגם מצאתי" [עיין שם ססיים "ומ"מ צ"ע". ועיין בספר "נר למאור" סימן ס"ד להגאון רבי מרדכי אליהו רבינוביץ, תרמ"ט, שביאר עפ"י ה"שולחן ערוך" שם, סעיף כ"ה, שהלוקח הרי הוא כשומר שכן, ולכן חייב גם במה שדומה לגניבה].

בגמרתנו מבואר, כי הרוכש בהמה לשחיטה (עיין "נתיבות המשפט" סימן ר"ב ס"ק ג') ושחטה ומצאה "טריפה", ומן הממצאים עולה כי היתה "טריפה" עוד בשעה שנרכשה, רשאי להחזירה למוכר ולקבל את מלא כספו, שכן, מקח טעות יש כאן. החידוש בהלכה זו הוא, שאף על פי שהקונה נטל מן המוכר בעל חיים הראוי לרכיבה, חרישה ועוד [כל עוד ה"טריפה" בחיים], והחזיר לו פגר הראוי לאכילת כלבים בלבד, אין מוטל עליו לפצות את המוכר על נזק זה, שהוא גרם לו במו ידיו בשחיטת הבהמה.

לקוח שהשתמש בחפץ לצרכים מוזרים, יפצה את המוכר: הרמב"ם (הלי מכירה פרק ט"ז הל' ו', ז') פוסק את גמרתנו להלכה, והוא מדגיש כי "מכאן אתה למד" לכל מקח שהתגלה בו מום, שהקונה פטור מפיצוי המוכר על הפחתת ערך החפץ בגין השימוש בו, וכגון, הרוכש בד לתפירה, וגזרו לחלקים קטנים לצורך התפירה, ולאחר מכן התגלה בו מום, אינו צריך לפצות את המוכר, שלפני כן היתה בידי יריעת בד גדולה הראויה לשימושים מסויימים, וכעת יש בידי גזרים קטנים ששויים פחות בהרבה. ברם, הרמב"ם מסייג את דבריו, כי הקונה פטור, אך ורק "אם עשה דבר שדרכו לעשותו... ואם שנה ועשה מום אחר קודם שיודע לו המום [הראשון] מחזיר המקח לבעליו ומשלם דמי המום שעשה". כלומר, אם קונה הבד החליט להשתמש בו להדלקת מדורת ל"ג בעומר על קברו של רבי שמעון בר יוחאי, ובשעה שהוא טבל את הבד בחומרים דליקים הוא גילה בו מום, הוא רשאי אומנם לבטל את המקח, ולהחזיר את הבד ספוג השמן למוכר, אך עליו לפצותו על ההפרש שבין מחיר יריעת בד פגומה, לבין מחירה של יריעת בד פגומה הספוגה בשמן, שכן, הוא עשה דבר שאין דרכו לעשותו.

כדי להבין היטב את פסקו של הרמב"ם, עלינו להעזר במורי דרכנו, גדולי הדורות. שכן, לכשנתבונן בהלכה זו, תעלה בליבנו שאלה גדולה. תינח לגבי בהמה שנמכרה לשחיטה, הן המוכר והן הקונה יודעים בשעת

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סיימו אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים!...החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה' לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם
קבע עיתים ללימוד < עכשיו > 3029*